

NORGES HØYESTERETT

Den 30. juni 2004 avsa Høyesterett kjennelse i

HR-2004-01147-A, (sak nr. 2004/581), straffesak, anke,

A (advokat Erik Keiserud)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (statsadvokat Per Morten Schjetne)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Bruzelius**: Saken gjelder beviskravet for at formuesgoder som påstås inndratt, tilhører lovovertrederen, jf. straffeloven § 34a annet ledd. Saken reiser også spørsmål om forholdet til uskyldspresumsjonen i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 nr. 2.
- (2) Stjør- og Verdal tingrett avsa 8. september 2003 dom som for A – etter retting – hadde følgende domsslutning:
- "II: A, født 00.00.1969, dømmes for overtredelse av:
- Straffeloven § 162, første og annet ledd, jf. femte ledd (ett forhold)
- Straffeloven § 162, første ledd (syv forhold)
- Legemiddeloven § 31, annet og fjerde ledd, jf. § 24, første ledd, (ett forhold)
sammenholdt med straffeloven § 62 og § 63 til fengsel i 2 – to – år og 3 –tre– måneder. I straffen fragår 111 –etthundreogelleve– dager for utholdt varetekt.
A frifinnes for post I b i tiltalen".
- (3) Post I i tiltalebeslutningen av 11. juli 2003 gjaldt overtredelse av straffeloven § 162 første og annet ledd, jf. femte ledd. Grunnlaget for post I a var beskrevet slik:
- "I tiden fredag 21. mars til lørdag 22. mars 2003, på strekningen fra Brummundal til Ranheim i Sør-Trøndelag, oppbevarte han 5,833 kg hasjisj."
- (4) Grunnlaget for post I b, som A ble frifunnet for av tingretten, var beskrevet slik:
- "I tiden forutfor 7. mars 2002, i Norge, omsatte han ved en eller flere anledninger narkotisk stoff, for til sammen kr 356.500,-, eller deler av dette beløpet."

- (5) Subsidiært var det tatt ut tiltale for overtredelse av heleribestemmelsen i straffeloven § 317 første ledd jf. tredje ledd. Grunnlaget var beskrevet slik:

"I tiden forut for 7. mars 2002, i Norge, mottok han ved en eller flere anledninger til sammen kr. 356.500.- i kontanter, eller deler av dette beløpet, som var utbytte av en straffbar handling."

- (6) I tiltalebeslutningen var det tatt forbehold om å nedlegge påstand om inndragning med hjemmel i straffeloven § 34 eller § 34a. Under hovedforhandlingen i tingretten ble det lagt ned påstand om inndragning av kr 356 500 etter straffeloven § 34. Aktor prosederte imidlertid også på inndragning med hjemmel i straffeloven § 34a.

- (7) Tingretten frifant A for post I b og behandlet inndragningskravet etter straffeloven § 34a. Retten kunne ikke "se bort ifra at pengene kan skrive seg fra penger tiltalte har funnet etter sin avdøde bror samt penger som er oppgjør for diverse salg av eiendeler etter broren, fortjeneste ved hussalg og annet tiltalte A har forklart". Det fremgår at tiltalte hadde forklart at han hadde funnet kr 400 000 etter broren, og at han ikke hadde latt pengene gå inn i boet. Retten uttalte videre at det ikke dreiet seg om "midler som er ervervet ved slike straffbare handlinger som str.l. § 34 a tar sikte på å ramme", og konkluderte med at § 34a ikke hjemlet inndragning "da retten mener tiltalte har sannsynliggjort at midlene er ervervet slik han har forklart".

- (8) Avgjørelsen av inndragningskravet, som feilaktig ikke er tatt med i domsslutningen, ble anket av påtalemyndigheten til Frostating lagmannsrett, som 9. januar 2004 avsa dom med slik domsslutning:

**"I medhold av straffeloven § 34 a inndras hos A 355.500
– trehundreogfemtifemtusenfemhundre – kroner som ble beslaglagt den 6. mars 2002."**

- (9) Lagmannsretten, som konstaterte at grunnvilkårene for inndragning etter straffeloven § 34a var oppfylt, og at tidsforløpet ikke var til hinder for utvidet inndragning, fant det bevist at midlene tilhørte A, og at de kunne inndras. Retten mente videre at de burde inndras.
- (10) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder lovanvendelsen for så vidt gjelder beviskravet etter § 34a annet ledd for at midlene "tilhører lovovertrederen".
- (11) Under ankeforhandlingen i Høyesterett har forsvareren utenom anken anført at inndragning etter straffeloven § 34a i dette tilfellet er i strid med uskyldspresumsjonen i EMK artikkel 6 nr. 2, og at lagmannsrettens dom under enhver omstendighet inneholder uttalelser som reiser tvil om riktigheten av den rettskraftige frifinnelsen for tiltalebeslutningens post I b. Forsvareren har videre gjort gjeldende at inndragning ikke bør finne sted i dette tilfellet.
- (12) Aktor har påstått anken forkastet.
- (13) *Jeg er kommet til at anken må forkastes.*
- (14) Det ble 6. mars 2002 foretatt ransaking og beslag på bopelen til A. Det ble funnet mindre mengder narkotiske stoffer forskjellige steder i og i tilknytning til boligen. Dessuten ble det

funnet kr 16 500 "på vaskefat i soverom", og kr 340 000 "gjemt ute i gesimskasse på skjul i tilknytning til bod".

- (15) A ble siktet for salg av narkotika i Verdal vinteren 2002. I avhør 7. mars 2002 forklarte han at han ville kjøpe ny motorsykel, og i den anledning hadde lånt til sammen kr 360 000 av bekjente. Han hadde gjemt pengene i gesimskassen fordi han mente at det var det sikreste gjemmestedet med tanke på innbrudd.
- (16) Av rettsboken fra et rettsmøte 5. april 2002 i anledning begjæring om fortsatt fengsling fremgår at A opplyste at pengene skrev seg fra midler som han hadde funnet i sin avdøde brors bolig og fra salget av en motorsykel som hadde tilhørt broren.
- (17) A påkjærte ikke beslaget av pengesummen. Dødsboet etter broren har tilskrevet lagmannsretten og gjort krav på beløpet.
- (18) Jeg går så over til å drøfte de rettslige spørsmål saken reiser, og behandler først beviskravet etter straffeloven § 34a annet ledd for at formuesgoder som kreves inndratt "tilhører lovovertrederen".
- (19) Bestemmelsen om utvidet inndragning ble tatt inn i straffeloven som ny § 34a ved lov 11. juni 1999 nr. 39. Formålet med bestemmelsen er å effektivisere tiltakene mot organisert og annen kriminalitet med store profittmuligheter ved å åpne for inndragning hvor det er stor sannsynlighet for at hele eller store deler av lovbrüterens formue er ervervet ved straffbar virksomhet – selv om påtalemyndigheten ikke kan bevise hvilken konkret handling som har gitt vinning.
- (20) Inndragning med hjemmel i § 34a første ledd bokstav a kan foretas når lovovertrederen finnes skyldig i en straffbar virksomhet av en slik art at den kan gi betydelig utbytte, og han har begått en eller flere straffbare handlinger som samlet kan medføre minst 6 års fengsel. Det er på det rene at grunnvilkårene er oppfylt i vår sak.
- (21) Etter paragrafens annet ledd første punktum kan alle formuesgoder som tilhører lovovertrederen inndras. Dette gjelder både formuesgoder som vedkommende erkjenner å eie, og formuesgoder som retten finner bevist tilhører lovovertrederen. Inndragning er imidlertid avskåret i den utstrekning lovovertrederen sannsynliggjør at formuesgodet er ervervet på lovlig måte. Bevisbyrden for lovlig erverv er lagt på lovovertrederen. Det fremgår av forarbeidene at det kreves sannsynlighetsovervekt for at ervervet er lovlig, jf. NOU 1996:21 Mer effektiv inndragning av vinning side 107 første spalte og Ot.prp. nr. 8 (1998-99) Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv (inndragning av utbytte) side 34 annen spalte.
- (22) Anken gjelder som nevnt beviskravet for at det formuesgodet som søkes inndratt "tilhører lovovertrederen". Forsvareren har gjort gjeldende at beviskravet bør ha samme styrke som for konstatering av skyld, dvs. at enhver rimelig eller fornuftig tvil skal komme den tiltalte til gode.
- (23) Lovteksten sier ikke noe om kravet til bevis, og forarbeidene behandler heller ikke kravet til bevisets styrke på dette punkt. På side 68-69 i proposisjonen uttaler departementet at utvidet inndragning i utgangspunktet kan omfatte alt som tilhører lovbrüter, og at "det

gjelder både formuesgoder som lovbryteren erkjenner at han eier, og formuesgoder som retten finner bevist at tilhører lovbryteren, men som proforma er overført til en annen".

- (24) Jeg nevner at i Rt. 2002 side 91, som gjelder kjæremål over beslag etter straffeprosessloven § 203, jf. straffeloven § 34a, har Høyesteretts kjæremålsutvalg uttalt at "det må være en forutsetning for at gjenstander som antas å kunne inndras etter denne bestemmelsen, skal kunne beslaglegges, at det er sannsynlighetsovervekt for at gjenstandene tilhører siktede". I Matningsdal/Bratholm, Straffeloven med kommentarer, 2. utgave side 253 punkt 3.4 sies det at dette må gjelde tilsvarende ved inndragning etter § 34a.
- (25) Påtalemyndigheten har utvilsomt tvilsrisikoen for at formuesgodene tilhører lovovertrederen – og spørsmålet er ikke omtvistet – men den skal ikke føre bevis for at vedkommende er skyldig i noen straffbar handling med tilknytning til formuesgodene som påstås inndratt. Et krav om at det ikke skal foreligge rimelig eller fornuftig tvil på dette punkt vil innebære at ordningen med utvidet inndragning langt på vei mister mye av den effektivitet som begrunnet innføringen av den, og jeg kan ikke se at det er grunnlag for å oppstille noe annet krav enn sannsynlighetsovervekt for at tiltalte er eier.
- (26) Jeg tilføyer at inndragning i forhold til lovovertrederen ikke vil være til hinder for at en tredjeperson som pretenderer rettigheter i formuesgodet, og som ikke har vært trukket inn i inndragningssaken, kan gjøre sitt krav gjeldende gjennom søksmål mot staten. Beviskravet vil da være sannsynlighetsovervekt.
- (27) Lagmannsrettens domspremisser for så vidt gjelder beviskravet og dets anvendelse er ikke helt ut tilfredsstillende. Da Høyesterett imidlertid har full kompetanse i saken, finner jeg ikke grunn til å gå nærmere inn på dette. Jeg går over til de momenter som danner grunnlaget for min vurdering av eierforholdet til pengebeløpet.
- (28) Pengene saken gjelder, ble funnet hjemme hos A i det vesentlige gjemt over en gesimskasse i en utebod. Han har som nevnt gitt to forskjellige forklaringer på opphavet til pengene. I forklaringen fra april 2002 – som han senere har opprettholdt – sa han at de skrev seg fra midler som han dels hadde funnet i boligen til sin bror som døde i 1995, og dels hadde fått ved salg av kjøretøy som hadde tilhørt broren. Til støtte for denne forklaring viste A til at han sammen med brorens samboer i boligen hadde funnet kr 50 000 som de to hadde delt, og til at han ved en senere anledning hadde vist kr 400 000 som han skulle ha funnet i boligen, til en kamerat. Et vitne har for tingretten forklart at han ble vist en plastpose med et stort pengebeløp, men ifølge vitnet var det mindre enn etthundretusen kroner i posen.
- (29) Broren døde som nevnt i 1995. Sedlene som det ble tatt beslag i, er i det alt vesentlige av nyere dato. A har anført at han suksessivt hadde skiftet ut pengesedlene ved omveksling i forskjellige banker og postkontorer.
- (30) I lagmannsrettens premisser er omtalt en undertegnet og bevitnet avtale om lån av kr 700 000 fra A til en bekjent av ham. Det er også nevnt at det ble opplyst at lånet ikke var utbetalt.

- (31) En privatforbruksanalyse utarbeidet av Økokrim viste et betydelig overforbruk i familien i forhold til de relativt beskjedne midler som paret kunne sannsynliggjøre å ha hatt tilgang til på legalt vis.
- (32) Lagmannsretten fant det sannsynlig at A etter brorens død urettmessig fikk hånd om kontanter og at han hadde fått inntekter fra salg av kjøretøyer, men at det ikke er disse midlene som politiet tok beslag i 6. mars 2002.
- (33) Heller ikke jeg finner å kunne se bort fra at han urettmessig har tilegnet seg midler tilhørende dødsboet, og i likhet med lagmannsretten finner jeg det ikke sannsynlig at det er disse midlene som det ble tatt beslag i. Opplysningene i saken viser at A må ha hatt tilgang til pengebeløp langt utover det han har kunnet redegjøre for å ha oppnådd på legalt vis, jf. avtalen om utlån av kr 700 000 og forbruksanalysen. Jeg legger også vekt på at pengene ble funnet hos A, måten de var oppbevart på, og at det dreier seg om sedler som i det alt vesentlige er av nyere dato enn 1995.
- (34) Min konklusjon er således at det er sannsynlighetsovervekt for at pengebeløpet tilhører A.
- (35) Jeg går så over til å drøfte forsvarerens anførsel om at inndragningen i dette tilfellet er i strid med EMK artikkel 6 nr. 2 – uskyldspresumsjonen – fordi A rettskraftig er frifunnet for tiltalebeslutningens post I b som i gjerningsbeskrivelsene anga beløp tilsvarende det som kravet om inndragning gjelder. Subsidiært er anført at lagmannsretten i domspremissene har uttrykt seg på en måte som reiser tvil om frifinnelsen. Det gjøres ikke gjeldende at ordningen med utvidet inndragning i seg selv er i strid med EMK.
- (36) Etter EMK artikkel 6 nr. 2 skal enhver som er siktet for en straffbar handling, anses uskyldig inntil skyld er fastslått etter loven. Bestemmelsen er en spesialbestemmelse i forhold til det mer grunnleggende prinsippet om rettferdig rettergang i artikkel 6 nr. 1.
- (37) Forholdet til menneskerettskonvensjonene, særlig EMK artikkel 6 nr. 2 og FN-konvensjonen om sosiale og politiske rettigheter artikkel 14 nr. 2, som begge gir uttrykk for uskyldspresumsjonen, er nøye vurdert i forarbeidene til straffeloven § 34a, se NOU 1996:21 side 102 og proposisjonen side 32 flg.
- (38) Inndragning er etter norsk rett ikke straff, men reaksjonen behandles etter straffeprosesslovens regler, jf. § 2 første ledd nr. 2. Høyesterett har i Rt. 2002 side 1271 på side 1280 lagt til grunn at inndragning av en gjenstand med hjemmel i straffeloven § 35 etter sin art er en straffanklage etter artikkel 6 nr. 1 ut fra formålet med denne bestemmelsen. Jeg kan ikke se at en vurdering av inndragning med hjemmel i straffeloven § 34a skulle føre til noe annet resultat, og legger til grunn at også inndragning etter § 34a er en straffanklage etter artikkel 6 nr. 1, og at uskyldspresumsjonen i nr. 2 får anvendelse.
- (39) I proposisjonen heter det i tilknytning til drøftelsen av den omvendte bevisbyrderegelen i § 34a annet ledd på side 34 første spalte at "spørsmålet om skyld i andre straffbare handlinger blir ikke prøvd og dermed heller ikke konstatert i saken. Dersom den tiltalte ikke kan sannsynliggjøre lovlig opphav, kan utvidet inndragning skje".
- (40) Spørsmålet er om dette stiller seg annerledes når A er frifunnet for et straffbart forhold som inndragningsbeløpet i sin helhet var knyttet opp til i tiltalebeslutningen.

- (41) Situasjonen i vår sak er ikke behandlet i forarbeidene, og jeg kan heller ikke se at det foreligger rettspraksis fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) av interesse. Jeg nevner likevel at EMD i dommen i saken Phillips mot Storbritannia av 5. juli 2001 (sak 41087/98) – som gjaldt den engelske ordningen med utvidet inndragning – i avsnitt 34 fremhevet at "[h]owever, the purpose of this procedure was not the conviction or acquittal of the applicant for any other drug-related offence", og i avsnitt 42 "[t]he Court's starting-point in this examination is to repeat its above observation that the statutory assumption was not applied in order to facilitate finding the applicant guilty of an offence, but instead to enable the national court to assess the amount at which the confiscation order should properly be fixedhis conviction of an additional drug-trafficking offence was not at stake". Dette viser at EMD legger betydelig vekt på formålet med regler om utvidet inndragning, og at ordningen ikke forutsetter noen konstatering av skyld. Jeg viser til det jeg har uttalt om formålet med straffeloven § 34a og om utformingen av lovreglene. Slik jeg ser det, vil inndragning med hjemmel i § 34a ikke være i strid med uskyldspresumsjonen i et tilfelle som det foreliggende, så lenge retten i sine domspremisser ikke reiser tvil om riktigheten av frifinnelsen.
- (42) Lagmannsretten har i vurderingen av om pengebeløpet tilhører A omtalt at det samtidig med pengebeløpet ble tatt beslag i mindre mengder narkotiske stoffer hjemme hos ham, og har også vist til at ransakingen og beslagene fant sted etter tips fra utenforstående om narkotikatrafikk. Post II a-e i tiltalebeslutningen gjaldt overtredelse av straffeloven § 162 første ledd, jf. femte ledd, dels ved erverv av minst 175 gram hasjis i tiden februar til mars 2002 (bokstav a) og dels ved oppbevaring 6. mars 2002 av mindre mengder narkotiske stoffer (bokstavene b-e). A erkjente straffeskyld og ble dømt etter tiltalen. Lagmannsretten omtaler således forhold som A vitterlig er straffedømt for, og jeg kan da ikke se at det strider mot uskyldspresumsjonen å omtale disse i domspremissene. Tilsvarende gjelder rettens omtale av den grove narkotikaforbrytelsen våren 2003 som A også er dømt for.
- (43) Min konklusjon på dette punkt er således at jeg ikke kan se at avgjørelsen om utvidet inndragning er i strid med uskyldspresumsjonen i EMK artikkel 6 nr. 2.
- (44) Jeg tilføyer at jeg heller ikke kan se at lagmannsrettens avgjørelse om utvidet inndragning er i strid med forbudet mot gjentatt straffeforfølgning i EMK protokoll 7 artikkel 4 nr. 1. Inndragning med hjemmel i § 34a ble vurdert av tingretten, og ankebehandlingen av inndragningsspørsmålet er således en fortsettelse av samme straffesak og ikke en ny forfølgning. Frifinnelsen for post I b i tiltalebeslutningen endrer ikke dette. Jeg nevner også at verken straffeloven § 162 første og annet ledd jf. femte ledd eller § 317 første ledd jf. tredje ledd inneholder de samme hovedelementer (same essential elements) som straffeloven § 34a.
- (45) Forsvareren har endelig anført at inndragning ikke bør finne sted fordi A ikke tilhører den gruppen som etter forarbeidene er den primære målgruppen for ordningen med utvidet inndragning.
- (46) Det fremgår av proposisjonen side 68 annen spalte at utvidet inndragning særlig bør foretas "når det – på bakgrunn av det aktuelle lovbruddet sett i sammenheng med utbyttets størrelse, sannsynligheten for stort utbytte og/eller uforklarlige verdier på lovbrysterens hånd – er en velbegrunnet mistanke om at den oppklarte kriminalitet bare er en del av den kriminaliteten som er begått, og hvor det er rimelig og velbegrunnet å stille krav om at

lovbryteren sannsynliggjør at formuen er lovlig ervervet". I NOU 1996:21 er på side 110 første spalte omtalt at det i mange tilfelle bør legges stor vekt på "om vedkommende dømmes for en eller flere straffbare handlinger. Dersom en person for første gang dømmes for ett grovt tyveri, er det normalt ikke grunn til å undersøke om [§ 34a] bør anvendes. I slike tilfeller bør det som regel kreves domfellelse for flere grove tyverier, og normalt også gjentakelse. Men dersom en person dømmes for forbrytelse mot alkoholloven § 10-1 tredje ledd bør det derimot som nevnt nærmest unntaksfritt foretas etterforskning med sikte på inndragning etter [§ 34a]".

- (47) Ordlyden til § 34a oppstiller ikke skranker for anvendelsen utover de generelle vilkårene, og forarbeidene gir som påpekt i Rt. 2003 side 897 avsnitt 20 ikke "støtte for at utvidet inndragning utelukkende skal kunne foretas overfor den gruppen som loven i første rekke tar sikte på".

- (48) Ut fra de forhold A tidligere er domfelt for, er det ikke grunnlag for å konstatere at han tilhører den primære gruppen som ordningen med utvidet inndragning tar sikte på. Jeg nevner at han i 1989 ble dømt til ubetinget fengsel i 30 dager for overtredelse av straffeloven § 127 første ledd, § 228 første ledd og § 162 første ledd samt for overtredelse av legemiddeloven, den militære straffelov og for overtredelser av vegtrafikkloven. Han er dessuten bøtelagt i 1988 for overtredelse av legemiddeloven og i 1994 for overtredelse av straffeloven § 228 første ledd og løsgjengerloven § 17. Domfellelsen i 2003 gjelder imidlertid bl.a. befatning med en større mengde hasjisj i 2003, og viser at han har engasjert seg i straffbar virksomhet med et betydelig økonomisk potensial.

- (49) Slik jeg ser det, står vi overfor et grensetilfelle med hensyn til om inndragning bør finne sted. I Rt. 2003 side 897 hvor domfelte heller ikke kunne sies å tilhøre den primære målgruppen for ordningen med utvidet inndragning, uttaler førstvoterende at han særlig la vekt på at "domfellelsen i vår sak viser at han har engasjert seg i straffbar virksomhet med et betydelig økonomisk potensial", og på at "inndragningen er begrenset til de pengesedlene som ble beslaglagt i forbindelse med pågripelsen for de straffbare handlinger han nå er domfelt for". Førstvoterende peker imidlertid på at ordningen med omvendt bevisbyrde tilsier at "domstolene ved utøvelsen av skjønnet utviser varsomhet med hensyn til omfanget av inndragningen når man er utenfor den primære målgruppen ...".

- (50) Samtlige vilkår for inndragning er til stede. Jeg har vært i tvil, men er blitt stående ved at inndragning bør skje. A er dømt for straffbar virksomhet med betydelig økonomisk potensial. Inndragningen gjelder et bortgjemt, større pengebeløp som er funnet hjemme hos ham, og som han ikke har kunnet gi noen troverdig forklaring på opphavet til. At beslaget fant sted vel ett år før overtredelsen av straffeloven § 162 første og annet ledd jf. femte ledd, legger jeg ikke vekt. Ved inndragning med hjemmel i straffeloven § 34a, vil formuesgoder som inndras, som regel ha kommet tiltalte i hende før – og ofte lenge før – det straffbare forhold som tiltalen gjelder, ble begått. Alt tatt i betraktning mener jeg at de hensynene som ligger bak ordningen med utvidet inndragning, tilsier at det pengebeløpet som ble funnet hos A inndras.

(51) Jeg stemmer for denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.

(52) Dommer **Stang Lund:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

(53) Dommer **Flock:** Likeså.

(54) Dommer **Støle:** Likeså.

(55) Dommer **Gussgard:** Likeså.

(56) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

K J E N N E L S E :

Anken forkastes.